

**MAKTABGACHA TA’LIM TASHKILOTI TARBIYACHILARI
KASBIY VA SHAXSIY RIVOJLANISHINI**

Rustamova Surayo G‘ofurovna

*Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti
mustaqil tadqiqotchisi*

Annotatsiya. Ushbu ilmiy maqolada maktabgacha ta’lim muassasalari tarbiyachilarning psixologik xususiyatlari o‘rganilgan. O‘qituvchilarning kommunikativ bag‘rikengligi, bolalar bilan munosabatlariga ta’sir qiluvchi omillar, kasbiy faoliyati va shaxsiy rivojlanishiga oid fikrlar yoritilgan.

Kalit so‘zlar: tarbiyachi xarakteri, bog‘cha iqlimi, bola shaxsi, xulq-atvor, psixologik omillar, bola tarbiyasi.

Jahon miqyosida maktabgacha yoshdagi bolalar ta’lim va tarbiyasi masalalariga keng ma’nodagi yangicha yondashuvlarni, ta’lim strategiyalari muhim vazifalar sifatida kiritilmoqda. Zamonaviy maktabgacha ta’lim tashkilotlari tarbiyachilardan yuqori salohiyatli psixologik kompetensiyaga ega mutaxassislarni tayyorlash muammosi dolzarb hisoblanadi.

Jahon ta’lim tizimi oldidagi muhim va mas’uliyatli vazifalardan biri bolaga yoshligidan to‘g‘ri ta’lim-tarbiya sharoitlarini yaratish, bola shaxsning ongi, xarakteri va jismoniy qobiliyatlarini shakllantirish jarayonlariga ta’sirini ko‘rsatuvchi ko‘plab omillar ilmiy tadqiqot sifatida o‘rganib borishni nazarda tutgan. Zamonaviy maktabgacha ta’lim pedagogik-psixologik salohiyatga boy, o‘zining milliy an‘analariga ega standartlarni ishlab chiqishga ehtiyoj sezmoqda. Maktabgacha yoshdagi tarbiyachilarning malakasini oshirish tizimi o‘ziga xos xususiyatlarga ega. Yangi ma’lumotlarni an‘anaviy boyitish bilan bir qatorda, maktabgacha ta’lim tashkilotlarida o‘zaro munosabatlarning barcha sub’yektlari bilan turli xil ish turlari uchun uslubiy jihozlar, o‘quv qo‘llanmalar ilmiy jihatdan boyitilib bormoqda.

Respublikamizda maktabgacha yoshdagi bolalar intellektual va emosional jihatdan sog‘lom rivojlanishini ta’minlash maqsadida tarbiyachilar uchun pedagogik jarayonlarni tashkil etishning me’yoriy asoslari yaratildi. Maktabgacha ta’lim va tarbiya to‘g‘risidagi qonunda bolalarga ta’lim va tarbiya berishning muqobil shakllarini yaratish hamda har tomonlama rivojlantirish

maqsadida zamonaviy innovasion va axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini joriy etish kabi ustuvor vazifalar belgilangan [1].

Maktabgacha ta’lim tashkilotlarida asosiy bolalar tarbiyasiga ta’sir ko’rsatadigan pedagog-tarbiyachi hisoblanadi. Pedagog-tarbiyachilar bog’cha bolalari bilan ishlashda bir qator psixologik muammolarga duch kelishmoqda. Ma’lumki, buning sabablaridan biri tarbiyachilarda psixologik bilimlarni yetishmasligi, ularga psixologik xizmat turlari to’liq olib borilmasligida. Maktabgacha ta’lim-tarbiya jarayonida bolalarning rivojlanganligi darajasini va ularning umumiy boshlang’ich ta’limga tayyorligini aniqlay olish uchun ham ularda bolalar psixologiyasiga oid o’quv-metodik, didaktik materiallar va adabiyotlar bo’lishi lozim. Agar bog’cha davrining o’zida rivojlanishida jismoniy yoki xulqi og’ish holatlariga o’xshash belgilari kuzatilsa darhol tarbiyachilar bola bilan individual ishlash malakalariga ega bo’lishi ham kerak. Shu sababli maktabgacha ta’lim tashkilotlarida bolalar ta’limining kompleks texnologiyalarini ishlab chiqish, inklyuziv ta’lim, eng yangi reabilitatsiya va abilitatsiya usullarini keng joriy etish, ularning izchil ijtimoiylashuvini ta’minlash masalalari kundalang bo’lib turibdi.

Bog’cha tarbiyachidan bolalarga bo’lgan muhabbat, barcha kuch va qobiliyatlarini ularga bag’ishlashga tayyorlikdan tashqari, boshqa fazilatlar ham talab qilinadi. Birinchi o’rinlardan biri empatiya, ya’ni empatiya qobiliyatidir, chunki busiz kattalar kichik bolaning tajribasini tushuna olmaydi. Bundan tashqari, o’qituvchidan eng yuqori samaradorlik va hissiy barqarorlik, kuzatuvchanlik, xatti-harakatlar va qarorlar qabul qilishda ma’lum bir moslashuvchanlik talab qilinadi.

Tarbiyachi-pedagoglar o’z ishida turli vaziyatlarni, masalan, bolaning psixologik baryerini, psixik rivojlanishidagi ayrim kamchiliklarini darhol seza olishi lozim. Maktabgacha yoshdagi bolaning aqliy rivojlanishidagi og’ishlar bo’lishi mumkin, shuning uchun tarbiyachi katta mas’uliyatni o’z zimmasiga oladi. U nafaqat bolalarning yoshiga mos ravishda bolalar psixologiyasining tamoyillarini tushunishi, balki to’g’ri xulosalar chiqarishi, vaziyatni psixologik nuqtai nazardan izohlay olishi va mavjud qiyinchiliklarni xushmuomalalik bilan taqdim eta oladigan choralar ko’rishi kerak. Maktabgacha ta’lim jarayonlarida muammoli bolaning ota-onalarining psixologiyasini ham sinchkovlik bilan o’rganib borishi maqsadga muvofiqdir.

Demak, davr talabidan kelib chiqib zamonaviy tarbiyachi-pedagoglar maktabgacha ta’limi samaradorligini oshirish maqsadlarini aniq tasavvur qila olishi lozim. Tarbiyachi-pedagoglar bolaga munosabat, madaniyat, ijodkorlikni qadrlashni, bolalarning shaxsiy rivojlanishi, o‘z-o‘zini rivojlantirish jarayonini qo‘llab-quvvatlashi, insonparvar pozisiyani namoyon etishi, bolalarning jismoniy va ma’naviy rivojlanishini saqlashi, bolalarni tarbiyalash va o‘qitishning zamonaviy texnologiyalarini joriy etish bo‘yicha pedagogik faoliyatni amalga oshira olishi, o‘z-o‘zini tarbiyalash va shaxsiy o‘sishini ta’minlab borishi maqsadga muvofiqdir.

Maktabgacha ta’lim tizimini samaradorligi tarbiyachi-pedagoglarni bilimlar, ko‘nikmalar va malakalariga bog‘liq ekanligi hisobga olingan holda davlatimiz tomonidan bir qator chora-tadbirlar amalga oshirilganligiga guvoh bo‘lamiz. Zamonaviy tarbiyachi-pedagogning maqsadi ijodiy, kommunikativ shaxsni tarbiyalashdir. Kasbiy faoliyatida natijalarni bashorat qilishingiz va baholashingiz, mustaqil tashabbusni rivojlantirishingiz kerak bo‘ladi. Har bir bolaning individual qobiliyatini amalga oshirish uchun sharoit yaratishga to‘g‘ri keladi. Bog‘cha tarbiyachi-pedagog kasbi zamonaviy jamiyat hayotidagi eng muhim va ahamiyatli kasblardan biridir. Tarbiyachi-pedagog esa bola juda yoshligidanoq muloqot qilishni boshlaydigan o‘qituvchidir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O‘zbekiston Respublikasining 2019 yil 16 dekabrda “Maktabgacha ta’lim va tarbiya to‘g‘risida”gi O‘RQ-595-sonli qonun. Qonun hujjatlari ma’lumotlari milliy bazasi, 17.12.2019 y., 03/19/595/4160-son.

2. O‘zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi Qonunchilik palatasi tomonidan 2023 yil 2 mayda «Pedagog xodimning maqomi to‘g‘risida»gi QL-1010-sonli Qarori.

3. Бардин К.В. Подготовка ребенка к школе: Психологический аспект. – М.: Знание, 1983. – 96 с. (Народный университет. Педагогический факультет № 5)

4. Божович, Л.И. Личность и её формирование в детском возрасте / Л.И. Божович. – М.: Просвещение, 1968. – 278 с.

5. Смирнова Е.О. Влияние формы со взрослыми на эффективность обучения дошкольников // Вопросы психологии, 1980. -№ 5. – С. 105-112.